

Anadolu'da Uygulanan Halk Tedavilerinden Bazı Örnekler

Some Examples of Public Treatments in Anatolia

Birsen Özyurt

¹Gaziosmanpaşa
Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Anatomi A.D.

Sorumlu Yazar

Dr. Birsen Özyurt

Gaziosmanpaşa
Üniversitesi Tıp Fak.

Anatomi A.D.

Morfoloji Binası. TOKAT

mbirsens@hotmail.com

Özet

Bitkilerle tedavi yanında farklı uygulama şekilleri gelenek ve kültüründe bir parçasıdır. Günümüzde hastalıklardan korunmak ve tedavi amacı ile bitkiler ve bitkisel ilaçlar oldukça popüler hale gelmiştir. Biz de bu çalışmamızda Anadolu'da halk arasında uygulanan tedavi şekillerinden bir kısmını derlemeyi istedik. Böylelikle elde edilen bilgilerin hem kayıt altına alınmasını sağlamayı hem de geliştirilecek tedavi yöntemleri için fikir oluşturucu ipuçları vermeyi düşündük.

Anahtar kelimeler: Halk hekimliği, Bitkisel tedavi, Anadolu'da geleneksel tedavi uygulamaları

Abstract

Herbal treatments and different traditional applications are part of culture and traditionality. Nowadays, to prevent disease and to treatment, plants and herbal remedies have become quite popular. We wanted to determine public information about herbal remedies and public application. So, for this aim we collected some examples of treatment among the people in Anatolia. Thus, both these informations may be recorded and these treatment methods may be developed.

Keywords: Public medicine, herbal remedies, Anatolian traditional treatment.

Giriş

Türk folkloru ve halk edebiyatı ile ilgilenenlerin en çok karşılaştıkları konulardan birisi halk hekimliğidir. Halk hekimliği Türk kültüründe o kadar etkili olmuş ki hayatın her alanında kendine yer bulmuştur. Ali Berat Alptekin çalışmasında Divanu Lugatit Türk'ten İbni Sina'ya, Kerem ile Aslı'dan Tahir ile Zühre'ye kadar pek çok halk hikayesinde halk hekimliğine dair bilgiler mevcut olduğunu belirtir. Dede Korkut masallarında dağ çiçeği ve anne sütü ile tedaviyi, yaraya kül basarak tedavi etmeyi, sarımsakla ilgili şiiri, yine başka hikayelerde güneş yanığına karşı söğüt yaprağı ve yoğurdun sürülmesini tanımlar (1). Bunun gibi pek çok halk tedavi şekli hikayelere, masallara girmiş ve Türk folklorunun ayrılmaz parçası haline gelmiştir.

Yine pek çok çalışmada Anadolu'da halk tedavi şekilleri bitkisel çareler hakkında araştırma yapılmıştır. Bunlardan özellikle hemoroid ile ilgili oldukça fazla bilginin yer aldığını görüyoruz (2,3). Füsün Ertuğ'un yaptığı Bodrum yöresine ait bitkilerin araştırıldığı bir çalışmada Bodrum'un ot yemeklerinde, çorbalarında, otlu börek ve çöreklerinde özgün bir yeri olan ısırgan ya da bodrum ağzıyla "Dalan" ile yapılan 13 reçetenin olduğu belirtilmiştir (4).

Bu çalışmada halk arasında uygulanan tedavi şekilleri ile ilgili bilgiler sözlü olarak alınmış ve Anadolu'da farklı yörelerdeki uygulamalar derlenmiştir.

- 1- Ayağın incinmesi: Kara üzümü ezip bir bez üzerine serer ve o

bezde inciye yere sarılır. Sargı ayağın ağrısı geçinceye kadar durur. Eğer geçmezse et ezilip yine bir bez üzerinde ayağa sarılır. Bu sargılar ayağın ağrısı geçinceye kadar durur. Ayrıca eğer inciye ayakta şişme varsa önce unla şeker karıştırılır yine bir bez üzerine serilip şişen yere sarılır. Şişinceye kadar sargı bekletilir. Çünkü şeker ve un karışımı hamur şişi indirir.

- 2- Bel ağrısı: belde olan ağrıların dinmesi için kara sakızı iyice ezip bir bez üzerine serip ateşle bez yanmayacak şekilde kara sakızı eritip ağrıyan yere sarılır. Kara sakız sarılan yerde kendini bırakıncaya kadar bekletilir. Diğer bir tedavi şeklide "ocak" denilen erkek veya kadına gidilir.
- 3- Boğaz ağrısı: Boğazı ağrıyan kişi, geçmesi için pekmezi ısıtıp içine acı biber atarak sıcak sıcak içince boğaz ağrısını geçirir.
- 4- Büzmeçik Hastalığı: Genellikle yeni doğan bebeklerde görülür. Bebek yiyip içemez. Ağzından köpük gelir. Vücutta titreme olur. Tedavi için ocak veya hocaya okutulur. Muska yazdırılır.
- 5- Dabaz hastalığı: Bu hastalık ya üşütmeden ya da alerjiden olur. Tedavisi için kırmızı aşı toprağa özenir, tülbentten süzülür vücutta kızaran yerlere sürülür. Ayrıca suyu da içilir.
- 6- Elin Kesilmesi- Şişmesi: Elin kesilmesi durumunda öncelikle kanın dinmesi için küçük çocuklara kesilen yer üzerine iştirilir. Daha sonra tuz ve yağ ile sarılır. Eldeki

- şişlikler içinde şimşir kaşığıın sapı ateşle ısıtıp şişen yerin üzerine sürülmesi halinde şiş iner.
- 7- Gözde Çıkan Sivilce(İt Dirseği-Arpacık): Yörede buna it dirseği denir. Bunu tedavisi içinde bir kişi habersizce sırtından vurduğu zaman veya köpeğin karnını doyurduğu yal çanağının içinden alınan kir it dirseği çıkan yere sürülür.
- 8- Kulak ağrısı: kulak ağrısının ve sancısının geçmesi için yeni kız doğurmuş kadının sütü kulağa damlatılır. Kulak kapatılır.
- 9- Karın ağrısı: Karnın ağrması veya sancısı olması halinde arpa ile kabağın içi pişirilir, bezin üzerine serilir. Hafif soğuduktan sonra karına sarılır. Başka bir tedavi şeklide suda özel tülbentle süzer onun suyunu içince ağrı ve sancı hemen kesilir.
- 10- Kırıkların tedavisi: tedavisi seyikçi denilen kişiler tarafından yapılır. Kendiri iyice dider, sabunu iyice ufalar, bunları yumurta akı ile birlikte iyice karıştırır. Macun haline getirilir. Kırık kol veya bacaklarda ise kırık yerin altına ve üstüne ince tahta koyup yaptığı macunu bir beze döküp kırık yerin üzerine sarar. O macun kırık yeri birbirine kaynatır.
- 11- Sırt ağrısı: Sırt ağrılarının giderilmesi için jiletin ucu ile ağrıyan bölge çizilir. Çıkan kanın pis kan olduğuna inanılır. Buna çiritme denir. Daha sonra zeyrek ateşte pişirilir. Bezin üstüne serilir az soğuduktan sonra da sıcak sıcak sırtta ağrıyan yere sarılır. Zeyrek lapası ağrıyı çeker. Diğer bir yöntemde küçük küçük bez parçaları kesilir içine tuz doldurulur. Ve ağzı büzülerek ipe bağlanır. Bunlardan 4-5 tane yapılır. Bunların uçları gaz yağına batırılır. Uçları yakılır. Ağrıyan yerlere konarak üstünü çay bardağı aile kapatırlar. Hava almayan bardaklar sırt etlerini içine çeker. 1-2 dakika öylece durduktan sonra bardaklar alınır kişide sırt ağrısından kurtulmuş olurdu. Buna şişe vurma denir.
- 12- Yaraların Tedavisi: üstü açık yaraların biran evvel kuruması için ağaç çürüklerinin tozu atılır. Cerahatli yaralar için içindeki pislik çekilsin diye üzerine ezilmiş yarma sarılır.
- 13- Ateşli ve baş ağrısı yapan hastalıklarda patates veya turp dilimlenerek alın kısmına konulur, kimi zamanda yosun sarılır.
- 14- Yanık için yumurta sarısı bir tavada kuru kuruya yakılır. Bu yanmadan elde edilen yağ yanık üzerine sürülür. Böylece yanık çabuk iyileştiği gibi izde kalmaz. Elma suyuda aynı görevi yapabilir.
- 15- Kabakulak için serçe kuşunun tüyleri yolunarak eti ezilip şiş kısımlarına sarılır.
- 16- Demra gibi cilt rahatsızlıkları için yoğurt kaymağı toprağa gömülerek birkaç gün bekledikten sonra derma üzerine sürülür.
- 17- Yeni doğan çocuğun bingıldağının çabuk sertleşmesi için başına taze tavuk pisliği sürülür.
- 18- Çocuğun ağzında pamukçuk denen yara çıkarsa tavşan kuyruğu ile ağzı silinir veya anne sütü ile silinir.
- 19- Korkan çocuklara ekmek yakılarak suyla içirilir. Böylece korkusunun geçeceğine inanılır.

- 20- İştahsızlık, tikslenme gibi hallerde peri yavşanı denen bir ot kaynatılarak hem içirilir, hem banyo yapılır.
- 21- Mesane yollarında meydana gelen arızalara; et kabartan otunun tanelerini kaynatıp içmek iyi gelir.
- 22- Vücutta ağrıyan yerlere hardalın tanelerini ufalayıp, yapılmış ununa ekip ağrıyan yere sarılır. Sarılan yer çok yanar. Fazla dayanılmaz ama ağrıda kesilir.
- 23- Bel ağrılarına; Beline bir ip bağlayıp bıçakla üstünden hafifçe ip kesilir. Ve azıcık kan çıkar. Böylece giderildiği zannedilir. Kesme ustura bıçağı ile yapılır.
- 24- Soğuk algınlığına dağlarda bulunan ve Bodur Mamut dedikleri ot kaynatılır ve içilir.
- 25- Nefes darlığı için pınar yaprakları kaynatılıp içilir.
- 26- Kalp hastalığı için kedi kulağı denilen ot kaynatılıp içilir.
- 27- Kesilen yaraya sigara, kül veya tuz basıp iyi etmeye çalışılır.
- 28- Çıkkık; Ayağı ve eli çıkanlara kerpiç kızdırılarak çıkığın olduğu yere sarılır. İnce bulgur su ile kaynatılarak çıkığın olduğu yere baz ile sarılır.

Yanık ilacı; Malzemeler;

- 5 adet yumurta,
- Bal mumu,
- Saf zeytin yağı,

Yapılışı;

5 adet yumurta tam haşlanıp soyularak içinin sarısı alınır. Alınan sarı çatalla ezilir 2,5 su bardağı yağ tencereye hazırlanan yumurta sarısı ile bir yumurta büyüklüğünde bal mumu ile koyulur.

Hazırlanan malzemeleri kısık ateşte bal mumu eriyinceye kadar karıştırılarak kaynattıktan sonra tülbentten cam kaba süzülür. Hazırlanan malzeme bir müddet soğutulur yumuşak fırça aracılığı ile yaranın üzerine sabah akşam sürülür. Yara üzerindeki oluşan mum kalıbı kesinlikle kaldırılmamalıdır. Bu işlem 1 hafta devam eder. Yarada oluşan kalıp alınmazsa hiçbir şekilde iz bırakmaz.

Çıban İlacı

Halk arasında kan çıbanı diye adlandırılan çıbana bir elma büyüklüğünde soğanın içi oyulur. Kullanılmamış sabun rendelenerek içine konulur. Ağzı kapatılarak ateşte fosulanır. Hazırlanan soğan açılarak çıban üzerine sarılır yaklaşık 8-10 saat sonra açılır. Patlayan çıban temiz sıcak su ile yıkanır.

Baş ağrısı İlacı

Söğüt yaprağından bir tutam kadar toplanır. Söğüdün ince dalları soyulup kabuk kısmı alınan yaprak kadar denkleştirilir.

İki karışımı bir kap içinde yarım saat kaynatılır çok acı bir tadı olduğundan bir miktar şeker ile 1 su bardağı sabah ve aynı miktar akşam alınır.

Kaynaklar

1. Alp tekin AB. Türk halk hikayelerinde halk hekimliği. Milli folklor. 2010. sayı:22.
2. 2- Sevgi Şar, Eriş asil. İç Anadolu Bölgesinde Hemoroid

- Tedavisinde Kullanılan Halk İlaçları. 1988. Ankara Ecz. Fak. Der. 18/1.
3. Gülin Gürhan, Nurten Ezer. Halk Arasında Hemoroid Tedavisinde Kullanılan Bitkiler. 2004. Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fak. Der. 24/1
  4. Füsun Ertuğ, Bodrum Yöresinde Halk Tıbbında

Yararlanılan Bitkiler. 14
Bitkisel İlaç Hammaddeleri
Toplantısı, Bildiriler, 29-31
Mayıs 2002, Eskişehir.

